

CSEREI MIHÁLY FÖLJEGYZÉSEI.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Nagyajtai Cserei Mihálynak az erdélyi muzeum könyvtárában megvan 7 darab naptára, melyeknek első lapjára maga írta fel nevét és symbolumát ekkép: »Michaeli Cserei Deus providebit«, vagy olykor csupán a nevét s az évet vagy máskor így: »Michaelis Cserei de Nagy Ajta, a. 1694 in Coronis.« A naptárak 1690—95. és 1697—98. évekből valók, hiányzik közből az 1696-ik évbéli. E naptárak följegyzésre szánt füzet lapjai Cserei sajátkezű följegyzéseit tartalmazzák a mondott évekről majdnem napról-napra s midőn semmi más fontosabb följegyezni valója nem akadt, az oldalokat receptekkel, orvosszerek leírásával, latin idézetekkel s részint másoktól idézett, de nagyrészt saját verseivel töltötte meg, melyek szenvedéseiről szólnak, de egyszersmind erős vallásos érzést lehelnek. A följegyzések, melyek az akkori napi eseményekre s legkivált saját utazásaira vonatkoznak, bárha csak a legritkább esetben részletezők, mégis történelmi fontoságúak, mert Cserei részt vett a Thököly-féle hadjáratban 1690—91-ben s utóbb meg Apor István mellett élvén, részt vett az udvari életben s a napi följegyzések természeténél fogva, számos időpontot pontosan meghatároznak. Világos egyszersmind az is, hogy e följegyzések a még csak 23 éves ifju írói hajlamairól tanuskodnak, más részt, hogy ezeket utóbb írt történelmi munkájában is fölhasználta, különösen ott, hol valamely esemény idejét nap szerint följegyzzi. De mert számos oly adat is van köztök, melyeket nem használ fel, helyén való azokat közölni. E közlésekben a latin idézetek legnagyobb része, valamint a betegségek gyógyítására vonatkozó receptek el vannak, mint feleslegesek, hagyva, melyek nagy részben ott is csak laptöltelékül állanak; mert Csereinek általában szokása volt egy ujjnyi tért is üresen nem hagyni s minden helyet teleírt a maga apró, tömött irásával.

1690.

- Jan. 1. Volt türhetetlen hideg.
 3. Az hó egészen elment.
 7. Holt meg Donáth István.
 8. Tették koporsóban.
 Játszék ember más emberrel, de senkinek hitivel, becsületivel, szeme fényivel ne játszék.
 14. Volt nálunk Erbeville general sokadmagával.
 15. Temették el Donáth Istvánt.
 25. Éjjel lett ismét rettenetes nagy hó.
 26. Volt kimondhatatlan hideg.
 27. Hajnalban szél támadván, az hó egészen elment.
 28. Sebes eső volt egész estvétől fogva reggelig, s ez miatt mindenütt nagy árvizek voltak. Ugyanazon napon estvefelé két szivárvány is látszott.
 29. Virradólag esett ujobban nagy hó.
 30. Volt rettenetes szél és hó fuvatag.
 (Febr.) 3. Az hó ismét egészen elment.
 7. Volt Nemes János uram lakadalma, holott magam is ott voltam.
 9. Volt Valdek kapitány nálunk szálláson.
 12. Esett ujobban nagy hó.
 21. Keresztelteté Cserei Sigmond uram meg fiát Sámuelnek, hol magam is jelen voltam.
 24. Az hó újólág ismét elment.
 26. Erős szelek jártanak.
 (Mart.) 3. Volt kívánatos szép száraz tavaszi idő.
 Husvét napján ¹⁾ és az egész csonka héten hó volt és mindenütt nagy fuvatag.
 30. Mart. Ujobban rettenetes hó esett, ki miatt nagy árvizek lettenek.
 3. Apr. Menyörgés hallatott Keczen.
 14. Apr. ebédkor betegedett meg az erdélyi méltóságos fejedelem.
 15. Apr. délután két órakor halt meg.
 16. Tették koporsóban.
 28. Kezdvén el az eső, tartott az egész héten, mely igen szükséges is volt az száraz földnek.
 (Jun.) 2. Voltanak nagy sebes zápor- és jégessők, kik miatt vetésekben nagy károk lettenek, és nagy árvizek mindenütt.
 5., 6. Olyan árvizek voltak, hogy házakat, aszszonyokat, esztena juhokat és embereket elvittének.
 8. Medardi volt nagy sebes eső.
 13. Felajtai Szabó Márton ígirt nekem egy pipát Igenben, békével haza vivén Isten bennünket.

¹⁾ Márcz. 26.

21. Mentem Radnóthra. Voltak ezeken az heteken rettenetes száraz és meleg idők.

26. Jöttem haza és útonban Segesváratt vettem egy hordó bort flor. 32 Kupás Jánostól Burgaszban (?) ¹⁾

(Jul.) 12. Fogadást fogadtam az én Istenemnek, melyben hogy ő felsége segélyen szent lelkinék munkálkodása által, kérem alázatosan ő felségit szent fiának keserves érdemiért.

13. Lett az táborparancsolat.

16. Julii indultam táborban.

17. Szállottunk az kökösi rétre.

19. Jöttünk az Bozza vize mellé az Szármányra.

22. Jött Hajszer és Magui general a táborban, mentem eleiben az Nyín ²⁾ torka alá.

23. Az generalissal együt mentünk az Ojtozban az várhoz, hol kedves izü vizet ittam egy kútból.

26. Jöttem Lészfalvára, ³⁾ mulattam ott három nap.

30. Jöttem vissza az táborra.

Agusti 5. Küldöttek Töröcsvárára.

7. Jöttem vissza az bozzai táborra.

8. Lött nagy lárma táborunkon, ki miatt az egész seregek egy darab ideig mind az hadon voltak.

9. Ezen az egész héten voltak megszűnés nélkül való sebes zápor-essők és rettenetes sárok, mely miatt mindenütt az egész táboron nagy árvizek voltak.

13. Mentünk fel az várhoz az generálisokkal, Hajszerrel és Norcherrel.

15. Szintén estve jött rosz hírünk az táborra, hogy az Töröcsvárnál levő sánczban az németeket levágták, és az marosszékieket is kit megkaptak, azon egész éjjel mind mentünk, szinte virradtkor prásmári réten megszállottunk, onnan megindulván, sebes nyargalást mentünk szinte Rosnyón túl, ott rendelt seregben állván, bémentünk a vár alá, azon egész éjjel fegyverben állván.

17. Jó reggel felülvén, rendelt seregben várakoztunk egész estig, estvefelé megindulván, szállottunk innen az váron egy völgyben.

18. Dél tájban egy lövésből lett nagy lárma.

19. Jött az úr az táborra és ismét lármauk lévén, sebes nyargalást jöttünk az túlsó völgyekben, hol rendelt seregben vártuk az ellent meg.

20. Tökölyi minden hadával szállott az vár mellett való völgyekben.

21. Tökölyi által jöven az havason szállott Zernyesten innen az buzamezőben, mi is eleiben indulván megütköztünk, hol az pogány győzedelmet vévén elszaladtunk és azon éjjel rettenetes kietlen helyeken járván Fogarasba érkeztünk, onnan

¹⁾ Burgasse.

²⁾ Nyéni völgy torka alá.

³⁾ Lészfalva.

23. virradtig haza. Isten neve áldassék érette.

24. Szállott az fejedelem hada Nyínhez.

(Sept.) 2. Szállott Földvárhoz az fejedelem.

5. Ment által az egész had Ajtán által.

11. Indultunk táborban másodszor.

19. Érkeztünk Keresztényszigetire.

21. Reggel Rosz-Csürtől megindulván az fejedelem nagy pompával, dob, trombita, sipszó és puskaropogás között bejött az templomban, hol az kapucsi basa kaftányban felöltöztetvén székiben béülteté, mellyet adjon Isten szegény megromlott országunknak javára, boldogulására.

22., 23., 24., 25. Volt országgyűlése, az alatt beérkeztvén az németek előljárója Vaskapun megindultunk és szállottunk Harsákhöz. Harsáki völgyektől megindulván szállottunk Nagy-Selykhez.

Nagy-Selyktől Asszonyfalvára, Asszonyfalvától szállottunk Megyeshez, Megyesről Dálnoshoz, Dálnostól megindulván Galambfalvához, Galambfalvától Udvarhelyhez, Udvarhelytől Karácsonfalvához, Karácsonfalvától Baczonhoz, Baczontól által menvén az Mitácson Lázárfalvához, Lázárfalvától estve megindulván az Mitácson által akartunk menni, de más érkeztvén, azon éjjel ott háltunk. Reggel megindulván, az Málnás erdején által menvén, szállottunk Málnáshoz, Málnástól indulván szállottunk Földvárhoz, onnan Szent-Péterhez, Szent-Pétértől Prásmárhoz, onnan reggel vissza indultunk, elmenvén Szent-Péterhez, érkezett hírünk, hogy az német Földvárnál vagyon, azért visszatértünk az tábor helyre.

(Oct.) 24. Éjjel megindulván Nyín torkából által jöttünk és másnap beérkeztünk Havasalföldre, csalláti mezőre.

26. Szállottunk a só aknához, másnap is ott mulattunk.

28. Vályinon által menvén szállottunk Ploesten túl.

30. Jövéen híre az fejedelemnek, hogy Lándorfejevárat is a fővezér megvette, meglőttük az örömit estve felé ben az városban Ploestben dob, trombita és síp szó között.

Az ploesti mezőn voltunk három hétig és három nap táborban, hol egész ott létünkben voltanak kívánatos szép őszi idők, különben nyomorúsággal töltöttük időnköt, borunk elég lévén, de kenyérünk igen szűkön. Tellyes életemben soha nem, de itt ettem köles lisztből sült málét mézzel, igen jól esett. Az én Istenemnek legyen örökké való dicsőség és áldás, hogy ő felsége büneimért méltán ostorozván, időt engedett arra, hogy mind magamat, mind ez rosz világot megismerhettem.

(Nov.) 21. Indulván meg Ploesttől jöttünk Sztoveczhez, hol az lovaink egész éjjel koplaltanak. Voltak rettenetes hideg havas essők.

25. Szállottunk Kilinesthez.

26. Szállottunk Komárnyikhoz az havas alá.

27. Volt szép meleg tiszta idő.

28. Szállottunk Brázához.

29. Mulattunk ott.

30. Megindulván szállottunk Philipesthez közel egy berkes helyre

(Dec.) 1. Megindulván, szállottunk egy erdőben az Janovicza vize mellé, ott voltunk egy hétig, mézünk bővön volt azon tábor helyen.

8. Reggel megindulván, jöttünk Cucuresten túl egy berekben.

9. Voltak igen hideg idők.

10. Megindulván, jöttünk nem messze egy erdőben az Királyhidján innen Tergoviste felől. Volt rút havas időnk utunkban.

12. Voltak kimondhatatlan hideg szelek és hideg idők.

13. Megindulván, jöttünk Tergovistehez közel egy erdőben, volt rettenetes szél.

20. Megindulván, bementünk Tergovistára, onnan ujlag ismét az elébbeni szállásra; voltak nyomorútt hideg, essős és sáros idők.

21. Szállottunk Tergovistán innen egy faluhoz nem messze egy berekben; lett az éjjel rettenetes hó. Vad almával itt jól laktam.

24. Reggel megindulván és alá s fel sokat bujdosván, szállottunk az Dombovicza vize mellé egy berekben.

25. Szállottunk Hosszúmezőhöz nem messzire egy régi falu helyre.

26. Szállottunk Hosszúmezőre. Borunk bővön volt Hosszúmezőn.

31. Megindulván és sok kietlen helyeken Nemanesten, Dravaszeván, Rukályon által menvén, szállottunk az Csigán túl egy tetőn; volt egész nap és éjen rettenetes hideg eső, az lovaink ezen éjjel semmit nem ettenek.

Reggel megindulván és ujabban rettenetes kietlen helyeken és ösvényeken járván, szállottunk egy völgyben az havason Zernyest felé.

1691.

Jan. 1. Hosszúmezőről Tökölyvel megindulván, az előtt való nap sok kietlen helyeken és ismeretlen ösvényeken járván, szállottunk egy völgyben az havason Zernyest felé, ott foly egy kis patak, ki egy darabig az föld színin folyását mutatja, annakutánna egy alacson ormós kőszikla alá jutván tovább nem láthatni; volt rettenetes hideg, hóval elegy esső. Szolgám töllem eltévelyedvén, harmadnapig kenyeret nem ettem, valami hitván hússal töltöttük nyomorúttul az időt, másnap is azon helyben nyomorgottunk, azonban hír jövé, hogy az német előnkben akar jöni,

3. visszatértünk azon helyeken, de felette szomorú s keserves lélekkel, úgy hogy többire minden erdélyi emberek orcáján csordulva folytanak alá könyvei, hogy sokan bánatjokban nem is szólhattanak ugyanis, hanem ha valaki tigristől született, vagy kősziklától fajzott volna különben, méltán elkeseredhetett, tudván azt, micsoda sonyorú bujdosásra édes hazáját elhagyván s az mi nehezebb éhel halásra kell vala menni; de az kényszerítő szükségnek engedelmeskedvén, szállottunk az Csigán innen egy oldalban valami ritka bikfák köziben egy rakás széna mellé, de sem ennünk, sem alunnunk nem kellett keserűségünk miá, két felől szorongatvatván, haza is kívánkozván, de esmét az utánnunk leselkedő vitézektől is tartván és az kétféle bizonyos halálnak nemeikben választani nem tudván, reggelig is ott maradtunk.

4. Végre sok tanácskozás után ugyancsak Havasalyföldre felé menvén, utunkban ott egy oldalban egy társunknak éhel holt szolgáját eltemettük és annak alkalmatosságával Isten csudálatosan utat mutatván szabadulásunkra, elébbeni szállásra visszajöttünk, és onnan éjfélkor nagy félelemmel és rettegéssel bizonytalan reménség alatt jöttünk, hajnal felé megállapodva, alighogy az rettenetes hidegtől meg nem vétettettünk és úgy jó reggel megindulván az vár felé, ot az németek előnkben jövé, minde-niunktól megfosztottak, onnan ugyanazon napon először Rosnyóra Gabrianihoz, onnan Keresztényfalvára Pacehoz, onnan Feketehalomban éjjel Veterani generalhoz menénk, nem kevés szidalmat és gyalázatot szenvedvén az németektől; az general pedig becsülettel accipiálván és levelet adván másnap

6. visszamentem Töröcsvárára fegyveremmel (!) azon éjjel (*hiányzik a szó*) még vissza Feketehalomban és másnap, ugy mint

7. sok törődésim és nyughatatlanságim után érkeztem haza. Istennek neve örökké áldassék mennyen, földön, hogy nem tekintvén az én undok vétkeimet, abból az nyomorúságos bujdosásból, noha sok kárvalással, mindazáltal békességben haza hozott. Kérem ő felségit, ennekutánna engemet és minden keresztény felebarátomat oltalmazzon hasonló állapottól, és az ő nagy irgalmassága szerint adjon szegény hazánkban is kívánt békességet ennyi sok változás után, hogy ő felsége mitölliünk az ő megszabadító csudálatos kegyelmességiért örökké tiszteltessék és dicsírtessék mennyen és az földön.

(Mart.) 2. Mentünk Háromszékre gyűlésre.

3. Jöttem hálni Besenyőre.

4. Voltam Gábor deák temetésin, Éthfalván szállottunk volt Csiszér Thamásnál, ugyanazon éjjel jöttem haza.

5. Nemes Thamás úr volt nálam.

6. Jött haza Csikból apám uram.

10. Reggel megindulván, mentem Gidófalvára, ugyanazon nap vacsorára haza is jöttem.

17. Voltam Miklósvárán a székben.

19. Voltam az székben. Ezen az egész héten voltanak igen kemény és hideg szelek.

30. Estvefelé kezdvén esni, virrattig lett nagy hó.

31. Hasonlóképpen szünetlenül csak esett, alkalmatlan rút idő volt.

(Apr.) 7. Voltam az székben. Volt igen hideg, komor, kedvetlen, zurzavaros havas idő.

8. Ezen az egész héten voltanak felette hideg, komor, kedvetlen idők.

14. Vettem egy szürke gyermeklovat flor. 34.

15. Virradólag volt kívánatos szép tavaszi esső.

16. Volt szép hasznos esső, de az mellett igen mordály hideg szelek, megszűnés nélkül harmadnapig. Ezen az egész héten volt szünetlen rút, kedvetlen, komor, essős idő, hóval jéggel elegy és hideg.

23. Voltam az székbén.

30. Voltam az székbén, onnan mentünk Maurerné aszszonyomhoz Ürmösre.

(Maj.) 2. Volt igen szép, meleg, tavaszi, tiszta fényes idő.

7. Voltam az székbén.

10. Mentem Donáth György urammal Brassóban, mentünkben térünk volt ki Hidvégire Nemes Thamás uramhoz ; volt(ak) rút, vizes, essős, sáros utunk.

11. Ebéden, vacsorán voltam kapitány uramnál, vacsora után mulattam Nemes Thamás urammal majd hajnalig.

12. Délután megindulván, jöttünk ismét Hidvégire.

13. Reggel Isten hírivel haza.

15. Mentem által az erdön Zalányban, onnan Maksára az mustrára.

16. Estve jöttem haza.

30. Maji mentem fel Baróthra Ferdinandus Henricus Dietrichez, Gabriani vicecolonellusához, az nap ott voltam ebéden is.

31. Megindulván Baróthról az németekkel, jöttünk ebédre az colonellussal Ajtára Donáth László uramhoz, onnan Földvárra.

1. Jun. Jöttem haza szintén ebédkor.

2. Voltam Ürmösen Maurerné aszszonyom gyermekinek koporsóban való tételin.

5. Voltam Ürmösen ugyan Maurerné aszszonyom gyermekinek földben való temetésinek alkalmatosságával.

8. Medardi volt elegyes változó idő, esső meleggel együt.

9. Volt elegyes idő, essővel és meleggel.

14. Mentünk Brassóban. Volt(ak) ezen az egész héten minden nap essős, vizes és sáros idők, nagy árvizek mindenütt, nagy bajjal kellett az utakon járni.

17. Ebédkor jöttünk haza, az Olton költöztvén által, nem kevés félelemmel az nagy árvizek miatt.

24. Mentem Brassóban Kálnoki Sámuel uramhoz.

25. Voltam ő kglminél ebéden, ugyanaznap három órakor kiindulván, jöttem hálni Földvárra.

26. Isten hírivel haza.

Ezeken az egymásután következett két heteken voltak rettenetes, megszűnés nélkül való sebes essők és hallatlan példával oly jegek estenek le az égből, melynek hossza két-két arasz, az szélye egy-egy tenyérynyi volt, szerte-szélyel mindenütt nagy árvizek, ki miatt sok épületeknek, maloknak becsülhetetlen kára következett.

(Jul.) 2. Voltam székbén.

3. Kezdett az idő valamennyire feltisztulni, az árvizek megszállani, az rettenetes sáros utak megszáradni, holott azelőtt négy egész héttől fogva megszűnés nélkül való sebes essők, rendkívül való mennydörgések és félelmes égi háborúk egymásután uralkodtanak volna.

11. Mentem árapataki völgyben hálni.

12. Mentem Illyefalvára az mustrára ; ebéden voltam Geréb János uramnál, azon éjjel haza is jöttem.

14. Mentem Brassóban Kálnoki Sámuel urammal.

15. Mentem Hermanban Gabrianihoz.

16. Jöttem Földvára az németekkel.

17. Jöttem Apáczára az németekkel.

18. Jöttem Hévvizre az németekkel.

19. Jöttem Garatra az németekkel.

20. Mulattunk Garaton.

21. Jöttem Selestára az németekkel.

22. Jöttem Jakabfalvára az németekkel.

23. Mulattunk Jakabfalván.

24. Jöttem Bürkösre az németekkel.

25. Jöttem Baromlokára.

26. Mulattunk Baromlokán.

27. Jöttem Hoszszuaszóra az németekkel.

28. Jöttem Heringfalvára az németekkel.

29. Jöttem Váragyára.

30. Váragyáról megindulván hazafelé jöttem hálni Baromlokára.

31. Jöttem Selestára.

(Aug.) 1. Szelestáról ebédre haza Ajtára.

25. Ajtán elvégeztettem a búza aratást.

27. Indultam Csíkban.

28. Mentem bé Isten hírivel.

Istennek kiváltképpen való látogatásából egész Erdélyországában szerteszélyel mindenütt megszámlálhatatlan sáskák jártanak, kik többire minden tavaszi gabonákat és őszi vetéseket az földig megemésztettek.

(Sept.) 22. Csíkban az havasokon mindenütt nagy hó lett.

30. Indultam ki Csíkból, jöttem hálni Bibarczfalvára.

1. Oct. Jöttem haza Ajtára.

12. Voltam Ágostonfalván.

13. Indultam az szüretre, mentem hálni Somborra.

14. Ebédelttem Benében, vacsorára Héjasfalvára.

15. Mentem Fületejkére (Fületelke); kezdett eső esni ez nap.

23. Lett nagy hó mindenütt.

24. Indultam hazafelé.

25. Jöttem Héjasfalvára.

26. Benére.

28. Alsó-Rákosra.

29. Isten hírivel haza. Lett nagy hó ismét mindenütt.

(Nov.) 1. Mentem Brassóban.

2. Mulattam ott ben.

3. Isten hírivel jöttem haza.

4. Éjfele tájban kezdett esni.

5., 6., 7. et sequentibus voltanak rendkívül való sebes fúvó szelek megszűnés nélkül mind éjjel és nappal.

11. Voltam az székben.

(Dec.) 10. Voltam Miklósvárán Kálnoki Sámuel uramnál. Karácson előtt öt héttel az hó elmenvén, és rendkívül való ködös idő járván, essőkkel együt volt rút, alkalmatlan sáros út mindenütt.

26. Mentünk Háromszékre, háltam Gidófalván Kelne (?) Istvánnál.

27. Mentem Maxára, jöttem vissza Eresztevényre.

28. Jöttem haza Isten hírelvel. Lött hó és volt rút fuvatag. Atyának, fiunak, szent léleknek adassék dicsíret, dicsőség, új és óh esztendőt ennyi hányatások között is békével engedte eltöltenem.

NB. A naptár »Magyar Cronica« részében 1688-hoz, midőn az erdélyiek meghódolásáról s a török iga lerázásáról van szó, az osztrák uralomra czélozva, ezt a jegyzést teszi oda: »Az fa járomból kiszabadultak s vas járomban akadtnak.«

1692.

Ur Isten szeress új jókkal minket ez új esztendőben, és az régtől fogván kívánt jó békességet add meg szegény megnyomorodott, megsajlódott hazánknak.

(Jan.) 1. Volt rettenetes hideg idő.

3. Voltam Ágostonfalván és Ürmösön.

5. Voltam Apáczára.

6. Volt lágy, fellegetes idő.

7. Voltam az székben.

9. Mentem Tömösre, Maurer Gáborral.

10. Jöttem vissza.

11. Volt rettenetes hideg szeles idő.

14. Voltam az székben.

15. Voltam Fel-Ajtára.

20. Mentem Ürmösre.

21. Mentem az székben.

22. Mentem Kálnoki uramhoz.

23. Estve jöttem haza.

24. Voltak rettenetes hideg idők.

28. Mentem Kálnoki urammal Brassóban.

30. Jöttünk ki Brassóból hálni Prásmárra.

31. Mentünk utnak onnan Köris-Patakára.

(Febr.) 1. Jöttem haza Isten hírelvel.

5., 6., 7. Voltam Douáth Istvánné aszszonyom leányi lakadalmában Nagy-Ajtán.

8. Mentem Brassóban, mulattam ott másnap is Apor István uramnál.

10. Jöttem ki Brassóból.

11. Mentem az székben, onnan Száraz-Ajtára.

17. Jöttem haza Isten hírelvel.

17., 18. Voltam Kőrös-Patakon Boldogfalvi (?) János és Boér István uram lakadalmában.

19. Jöttem ebédre Eresztevényre, onnan Torjára Apor István uramhoz.

22. Mentem Nyujtódra Boér István uramhoz.

28. Megindulván Torjáról, jöttem hálni Szent-Ivánra.

Magyarországban Pécs völgyében lévő templomnál látszottnak rettenetes csudák, úgymint: (1.) tüzes oszlopok egymástól hat-hat arasznyira függöttek. (2.) Két nagy üstökös csillagok nap nyugat felé tíz nap és tíz éjjel látszottnak. (3.) Négy udvarok az nap vagy hold udvarához hasonlók, különb-különbféle színeket változtatván. (4.) Három karbeli szerzetesek chorus módján minden ceremóniájokat elvégezvén. (5.) Az mezőkön az vetések mint az kénkönek az morsalékjai úgy látszottnak. (6.) Ugyanott Pécs táján az hegyeken nagy seregek és táborok helyheztek és mind egész tizenkét nap és éjjel látszottnak. Ezek voltak anno praesenti die 10. Febr.

Item Erdélyben aprilis havában Szebenben az országgyűlése alkalmatosságával az égből véresső esett nagy csudálkozásból. Item az Dunán az halak oly rettenetesen vitanak, hogy néhány véresen folyt az Duna, az számtalan holt halakat nagy bővön az partra kihánván.¹⁾

(Mart.) 1. Megindulván Szent-Ivántól, jöttem ebédre Szent-Királyra, onnan haza Isten hírivel.

5. Mentem bé Brassóban.

10. Jöttem ki Brassóból Hidvégire.

11. Jöttem haza, ebédután mentem Miklósvárára, onnan meg haza. Vertimur ut carbunculus in carbonem.

16. Kezdet az eső esni, continuálván másnap mind estig.

Kezdet hó esni, de mingyarást elment.

19. Hasonlóképpen.

20. Mentem Hidvégire Nemes Thamás uramhoz.

21. Mentünk együtt Szent-Györgyre, onnan Bodokra és Oltszemire.

22. Mentünk Eresztevényre.

23. Mentünk Léczfalvára; lett igen nagy hó.

24. Mulattunk ott.

25. Mentünk ebédre Dálnokban, vacsorára Albisban.

26. Mulattunk ott. Estve felé mentünk Csernátonban, onnan Szent-Katonára.

27. Ebédre Imecsfalvára, aznap mulattam ott, onnan Zabolára, vacsorára mentem Nagy-Borosnyóra.

29. Ebédre Killyénben, vacsorára Hidvégire.

30. Mulattam ott.

31. Jöttem haza.

(Apr.) 2. Hallatott menydörgés, mely után mindgyárt eső is lett.

¹⁾ V. e. Historiája 225. 1.

6. Volt igen szép meleg idő.

Optima sperentur, metuantur pessima, sed quae
Sors tulerit forti pectori quisque ferat. *Seneca.*

10. Indultam Brassó felé, ebédre mentem Hidvégire Nemes Thamás uramhoz, az nap ott mulattam.

11. Mentem bé Brassóban, volt alkalmatlan, rút, szeles, essős, hideg idő.

12. Jöttem haza Isten hírivel.

15. Jött Nemes Thamás úr hozzám.

16. Ő kegyelmével együtt mentem Ürmösre.

17. Jöttem vissza Isten hírivel.

26. Mentem Hidvégire.

27. Mentem vissza.

14. Maji éczaka tíz órakor halt meg szegény bátyám Cserei Sigmond.

16. Tették koporsóban szegénynek testit.

22. Jó reggel mentem Miklósvarára Kálnoki Sámuel uramhoz, ugyan ő kglmével jöttem vissza Ajtára. Ugyanazon napon temeték el tisztességesen szegény Cserei Sigmond uramot.

Ezeken az innep napokon voltak őszi időhöz hasonló hideg, homályos, szeles napok.

30. Maji mentem fel Baróthra az sokadalomra Donáth György urammal, az nap vissza is jöttem.

9. Jun. délután betegedtem meg, egész öt hétig feküdtem súlyos nyavalyámban, úgy hogy senki sem reménlette meggyógyulásomat, de az irgalmas Isten, kinek szemei tellyesek könyörületességgel, sok hasznos orvosságok után meggyógyított; kezdettem pálczával jární 13. Julii, kiért ő felségének legyen dicsíret, dicsőség, hálaadás birodalom és országglás szent fiával és szent lelkivel együt, mától fogva mindörökké amen.

Volt rettenetes, hallatlan jég, hogy egy-egy félökölni volt, sok faluknak határokon lévő gabonáit egészlen elvervén Istennek igen szoros ítíletiből.

26. Indult az székelység táborban az Bozzára.

24. Voltam Miklósvarán Kálnoki Sámuel uramnál.

25. Voltam az székbén, onnan ebédre mentem Kálnoki Sámuel uramhoz.

(Sept.) 8. Voltam Miklósvarán az székbén.

23. Mentem Miklósvarára.

24. Jöttem vissza, mentem Barótra, aznap Isten hírivel jöttem haza Ajtára.

28. Indultam az szüretre.

29. Sept. jöttem délre Benébe, hálni Nagy-Solymosra.

30. Jöttem Fületelkére, ebéden voltam Egrestön.

2. Oct. kezdették el az szüretet.

CSEREI MIHÁLY FÖLJEGYZÉSEI.

3. Mentem Egrestőre, jöttem vissza aznap is.
5. Mentem Szénaverésre bor venni.
6. Jöttem vissza Fületelkére.
7. Indultam hazafelé, ebédre Héturra, vacsorára Erkedre.
8. Ebédre Kaczára, vacsorára Alsó-Rákosra.
9. Jöttem haza Ajtára Isten hírivel.
12. Mentem Somborra, vacsorára Petekre.
14. Voltam ebéden Nagy Sigmond uramnál.
15. Jöttem ebédre Karácsonfalvára, ugyanazon estve vacsorára Isten hírivel haza.
18. Lett nagy hó az havasokon és mindenütt az erdőkön is, kinek nagy hidege volt.

Fleres, si scires unum tua tempora mente,
Rides, cum non sit forsitan una dies.

20. Voltam Miklósvarán az székben.
24. Mentem Ürmösre Maurer Gábor uramhoz, együtt mentünk ki vadászni, az nap estve jöttem vissza.

Quiquid sors tulerit, patienter ferre memento.

27. Voltam a székben Miklósvarán.
30. Indultam brassai sokadalomban Isten hírivel.
31. Mulattam ben Brassóban.
1. Nov. jöttem ki Brassóból és estve érkeztem haza Isten hírivel.
9. Éjfele után volt igen nagy földrengés három izben napkeletről indulván, mellyet nagy félelemmel és csudálkozással hallottanak sokan. Isten ő felsége, ki az méregből mézet tud kihozni, fordítsa jónkra annak effectusát.
11. Mentem Hidvégire ürmösi mester Szentgyörgyi Ferencz úr lakodalmában, aznap mulattunk ott.
12. Jöttünk vissza Ürmösre, vacsorára mentem Maurer Gábor uramhoz, mulattam ott.
13. Ebédelni jöttem haza Isten hírivel.
17. Voltam Cserei Sigmondné aszszonyomnál ebéden, aznap mentem Baróthra az öcsémmel, mulattam ott egész éjfeléig.
18. Ebédután jöttem vissza Ajtára.

Voluntas Dei regula nobis esse debet.

25. Ebéden voltam Cserei Sigmondné aszszonyomnál, aznap mulattam ott egész éjfeléig.
30. Mentem Baróthra, ebédután aznap jöttem ismét vissza Isten hírivel. Voltak ezen az héten száraz, hideg, szeles idők.
- (Dec.) 8. Mentem Hidvégire Nemes Thamáshoz.
9. Ebédután jöttem haza Isten hírivel.
11. Mentem Hidvégire Nemes Thamáshoz.
12. Mulattam ott Hidvégin.

13. Indultam Háromszék felé, ebédre Killyénben, vacsorára Eresztevényre.
14. Ebédután mentem Dálnokban Lőrinczi Miklóshoz.
15. Ebédre Szent-Lélekre, vacsorára Hatolykában.
16. Mentünk Imecsfalvára, aznap mulattam ott egészen.
17. Ebédután megindulván, mentünk Oltszemire, azon éjjel mulattam ott.
18. Ebédután indulván meg, mentem Hidvégire, ott hálván, másnap, 19-dik ebédre mentem haza.

1693.

- (Jan.) 1. Mentem ebédután Bibarczfalvára Henter András uramhoz.
2. Mentem Baczonban, Baczonból ebédre Bodosban az strázsa meszterhez, vacsorára Baróthra.
 - Vettem egy lovat az baczoni mestertől.
 3. Jöttem haza Isten hírvél. Ebéden voltam Bekcsi uramnál az Henter kapitánnyal együtt.
 4. Mentem Bölönben Faber kapitányhoz.
 5. Voltam Miklósvarán az székbén.
 - 6., 7. Voltam nagy-ajtai Jó Sigmond úr ő kegyelme lakadalmában.
 8. Mentem Fel-Ajtára az lejtmannal együtt ebédre az zászlótartóhoz (?), aznap visszajöttem. Vacsorán voltam Balás pap uramnál.
 11. Mentem ebédután Hidvégire.
 12. Mentem be Brassóban ebédkor.
 13. Kiindulván Brassóból, jöttem ebédre Árapatakára Thauber kapitányhoz, onnan tértem bé Bölönben. Vacsorára jöttem haza Isten hírvél.
 17. Mentem Ágostonfalvára, onnan jöttem vissza estve felé Isten hírvél.
 19. Voltam az székbén Miklósvarán.
 24. Ebédután mentem fel Baróthra.
 25. Ebédre Szent-Mártonba Bíró Pálhoz, vacsorára Kajdicsfalvára Török Istvánhoz.
 26. Ebédre Bethfalvára, vacsorára (?)
 27. Ebédre mentünk Egrestőre.
 28. Ebédután megindulván Egrestőről, mentünk vacsorára Sárdra Simon Ferenczhez,
 29. Ebédre Galambfalvára, vacsorára Dallyában.
 30. Ebédre mentem Ujfalura az prédikátorhoz.
 30. Jan. vacsorára Baróthra.
 31. Mulattam Baróthon az öcsém Cserei Dániel lakodalmában mind az egész napba.
 1. Febr. megindulván reggel Baróthról, jöttem haza Isten hírvél ebédre Nagy-Ajtára.

7. Mentem Miklósvárára.
10. Mentem szállni Hévizre Erdélyi uramhoz.
11. Mentem ebédre Alsó-Veniczére. Vacsorára Fogarasban az udvarbíróhoz.
12. Ebédre mentem Felső-Vistre az bíró házához, vacsorára Szkoréra András deák uramhoz.
13. Ebédre mentem Porumbákra, onnan Dáallyára, vacsorára Vizaknára Nagy Istvánhoz.
14. Ebédre Apódra, vacsorára Péterfalvára.
15. Ebédre Tartariára Barcsai Pál uramhoz.
16. Megindulván, mentem le Dévára, onnan mentem Solymosra Barcsai Istvánhoz.
17. Mulattam ott Solymoson.
18. Voltam az Barcsai Istvánné aszszony temetésén.
19. Megindulván Solymosról, jöttem ebédre Kéméndre Váradi László uramhoz, onnan megindulván és Aranynál az Maroson, Piskinél az Sztrigyen által menvén Boldogfalvára, onnan Sztrigy-Szentgyörgyre Barcsai Ákos uramhoz.
20. Megindulván Szentgyörgyről, mentem Barloczára, Berettyére, ebédre egy oláh faluban, vacsorára Szálláspatakára Keresztesi uramhoz.
21. Ebédre Hocsecselre, onnan Rekettyefalvára.
22. Voltam Csermenyi Sigmond úr temetésin.
Vacsorára jöttem vissza Hocsecselre (Hasaczel).
23. Ebédre Berettyére, vacsorára Piskibe.
24. Voltam Rápóton Jósika Imre úr lakodalmában.
25. Ebédre Benczenczre, vacsorára Százsebesbe.
26. Ebédre Drassóra Keresztesi uramhoz.
27. Mulattam Drassón egész napon.
28. Ebédután indultam meg Drassóról Kis-Enyedre, Topercsenre (Toporcsa), vacsorára Vizaknára Cserei Farkas uramhoz.
- (Mart.) 1. Megindulván Vizaknáról, mentem ebédre Szász-Dáallyára. Vacsorára Szkoréra András deák uramhoz, mulattam ott éjfeléig.
2. Megindulván Szkoréről, mentem ebédre Besembákra, vacsorára Fogarasban mentem Boér Péter uramhoz.
3. Mentem ebédre Kománán az bíróhoz. Vacsorára jöttem haza Nagy-Ajtára Isten hírivel.
8. Voltam Bölönben, aznap vissza is jöttem.
13. Estve hallatott mennydörgés napnyugat felé.
20. Voltam Fel-Ajtán az templomban.
22. Voltam ugyan Fel-Ajtán az templomban.
23. Volt ebéden nálunk Faber kapitány az leitmannal és caprarral együtt, az öcsém is Cserei Dániel volt itt.
24. Voltam Bölönben az furiernél ebéden, aznap estve felé jöttem vissza.
29. Mentem Apáczára és caprarral együt ebéden voltam az

papnál, vissza jövén mentem az caprár szállására, mulattam ott egész estig, estve ujjalag én nálam.

31. Martii voltam Nagy-Ajtán az Pál kovács lakodalmában.

(Ápr.) 4. Voltam Miklósvárán Kálnoki uramnál.

6. Volt Daniel Péterné aszszonyom Borberekéi Dániel urammal együtt nálunk.

9. Lett az hugom kézfogása.

15. Volt rút, alkalmatlan, havas, esső nagy széllel együtt, meg is fagyván az föld.

Dum fueris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

NB. Kelemen János Kőröspatakon.

17. Indultam el hazul, mentem vacsorára, Olosz-Telekre Daniel Péterné aszszonyomhoz.

18. Mulattam Oloszteleken.

19. Megindulván, ebéd után mentem hálni Garadra, az folnagy házához.

20. Ebédre Szelestára, vacsorára Bürkösre.

21. Ebédre Martonfalvára, vacsorára Hoszuaszóra.

22. Ebédre mentem Buzás-Bocsárdra. Vacsorára mentem Enyedre.

27. Jenei István lakodalmában voltam.

28. Voltam Mikes deák úr lakodalmában.

29. Mentem Kocsárdra, onnan jöttem vissza hálni Földvára Daniel Péter uramhoz.

30. Ujjalag mentem Enyedre.

Szárzajtai papnál vagyon egy Gerhardus, ha Isten haza viszen, nem kell elfelejteni.

Közli: FERENCZI ZOLTÁN.